

2856:3

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK

UPPSALA

Landsmålsarkivet

Småland

Hälleberga sn

Danius, Lars. 1930.

Svar på ALMA:s fråga 14
Bön och biskötsel.

14 bl. 4c

2856:3

Bin och biskötsel.

Småland.

Hälleberga

1930.

Larsdanius.

Landsmålsarkivet Uppsala 2856:3
Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA
SMÅL.

Fgl. 14

Vilda bin och vildhonung. Man känner icke till något sätt att utnyttja vilda bin: mta vilbu, ds fjæner ja mta tel, ds hæ ja åbu lät. ds a tåma bi, som flyger ifrån o som en tår som i skogen. ja ha tät en stök i en iholu täl, sågads å tälom o to him klumpen. de trivs ju mta, när de kommer him, så de för ut igen. Inte vildbi, det känner jag inte till, det har jag aldrig tagit. Det är tama bin, som flyger ifrån och som man tar sedan i skogen. jag har tagit en stök i en ihålig täl, sågade av tallen och tog hem klumpen de trivs ju inte när de komma hem, så de for ut igen. heta en bisvärm, hitta en bisvärm. Det uttryck som närmast motsvarar odla bin är driva mæ bin, driva med bin. ja ha drèst mæ bin i ål munn ti, jag har drivit med bin (odlat bin) i all min tid. Andra uttryck äro: ha bin, heta bin, ha bin, sköta bin. Om humlor: ds hæ ju hænt, at om en kommer på åt bi, när m gåor o slår o daå hitar en dom i mösen o daå tår en ijr dom mæ ströckspånan. ds ær mta möke hörm dær.

Det har ju hänt att om man kommer på ett ~~ställe~~ bo när man går
och slår och då hittar man dem i mossan och då tar man upp
dem med strykpånan. Det är inte mycket honing där.

Bihus. när en hitar såg vret i skogen, då lägger en
brädd övanpå o en inunder så inte myrorna skall komma
in. När man hittar så vret i skogen, då lägger en en brädd
övanpå och en inunder så inte myrorna skola komma in.

Detta om man hittar en stork med bin i. Man har aldrig an-
vänt storkar om inte bina funnas i dem i skogen, så att man har
tagit bi och stork på samma gång. Det kunde vara ekstork,
tälstork, birkestork, äspstork, ek-, tall-, björk-, aspstorkar
som man fann bin i. Bikupa heter bikupa, hålmkupa,
i detta sammanhang förekommer ej ordet skruv, skruv, som
emellertid ingår som sista led i en mängd ortnamn:

gylaskruif, längaskruif, kleroskruif o. s. v. Bikupans delar
kallas biaböten, (biabönk) flustört, biakäpar, som en lägger
på kuporna, de ä av gränabark, biotten, (biänk) flustrot,
biakäpar, som man lägger på kuporna, de äro av

Landsmålsarkivet. Uppsala 2856:3
Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA

SMÅL.

Frgl. 14

granbark. ings i tojnen här en sl häöl, som en har en plög i,
 där gör en dom, när en förar dom, uppe i tojnen har man
 ett häöl, som man har en plugg i, där gör man dem, när
 man fodrar dem. de flätar så kallad slägtrusken råghalm, så
biner de ihop de mæ enovéjer, de fläta så kallad (slagtrusken)
 slagtruskad råghalm, så binder de ihop det med envidjor.
biakrans, bikrans hade man och satte under kysan, när
 det blev för många bin. bislaor, en vässer ~~en~~ pinnar o
sticker ynom halmen en fjira stöcken så de ha nyt
o fästa sig vé. Bislaor, man vässer pinnar och sticker
 igenom halmen en fjira stycken, så de ha något att fästa
 sig vid.

Bin. ja har tre samhällen, ja har tre vinterläger, för de
ha dödt. de kan hända att de blir biarest så de går ut.
 Jag har tre samhällen, jag har tre vinterläger, för de ha dött.
 Det kan hända att det blir biarest, så de gå ut (d.v.s. de dö).
biast, de har en ävst ön, de kan hända om de blir
något kallt att en häger en söke granäs o sätter på

biakäten som. Bihatt det har man året om, det kan hända om
 det blir kallt, att man hänger en säck oranjer o sätter på bihatten
 sedan. ja har fläöt en gränsbark till en biakat, jag har
 fläöt en granbark till en bihatt. et samhåle, ds e en kupa de,
 ett samhälle, det är en kupa det. ungbi, ungbi, drömar, dom
 har de bara på sommaren men de värmer, som bitar de hjel
 dom på höstarna. visen, han gör ingenting, han e husbonde,
 o se, blir de av med den, då trivs de inte, då går de ut.
 han e visafallen den kupan, säger de, som e kupan tom,
 ds kan gå på en åtta, fjortan dagar. Drömar, dom har de
 bara på sommaren, medan de värmer, sedan bita de ihjäl
 dem på höstarna. Visen, han gör ingenting, han är husbonde,
 och se, blir de av med honom, då trivas de inte, då gå de
 ut. Han är visafallen den kupan, säga de, sedan är
kupan tom, det kan gå på en åtta, fjortan dagar.
drömarna, dom ska äta o säga ska de håpla sörren mer
 de värmer, ela blé ds ju ingen sör. arbetsbina, de
drar honny i kupan. Drömarna de skola äta och så skola

Landsmålsarkivet. Uppsala 2856:3
 Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA
 SMÅL.

Fgl. 14

de hålla surren, när de svärma, eljes blev det ju ingen surre.
 Arbetsbina, de draga honom till kupan. vison, han har et
särskilt rum, han. Visen, han har ett särskilt rum, han.
 De märker en påo at påo komor de ut påo flustert o
 kuyra runt som va de villrådiga, de ä de första en
 märker påo en visafullon kupa. son sao dånfar de äo
 o son komor de äru tebåka, de ä ju givet. Det märker
man på, att då komma de ut på flustret och kuyra runt på
som voro de villrådiga, det är det första man märker på en
visafallen kupa. Sedan så danka de av, och sedan komma
de aldrig tillbaka, det är ju givet. di, som ä mötes prakti-
serade, de släppor dit en ny viss, men de ha på äru be-
prövat. De, som äro mycket praktiserade de släppa dit en
ny vise, men det har jag aldrig beprövat. Larvema kallas
iggsol, yngsel. Den äer kuyran kan på mto hä längor far
da ä en gammal viss, han ä äpnalilli. Den där kuyran
kan jag inte ha längre, det är en gammal vise, han ä
opålitlig.

Landsmålsarkivet. Uppsala 2856:3
 Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA
 SMÅL.

Frgl. 14

de ha stora fötningar, de fotar bra de där bi. De ha stora
 fotningar, de fotar bra de där bi (Bina ha mycket frönjöl
 i korgarna, menas det.) biagädon, bigadden. om de ha
reumatist, dåg ha ja hört at de ska va bra mæ bistek, om
 de ha reumatism, då har jag hört att det skall vara bra med
 bisting. stinga, stak, stücken. Blir man bistucken, tar man
 bort gadden och behandlar stickel med denaturerad sprit.
 när en ska driva om dom els slakta, dåg se de ärga, när
 man skall driva om dem, eller slakta då äro de ärga.

Binas bygge: vaks, hönng, sköthönng, vax, hönng, skott-
hönng. visahus, visabi, biasköot, kiakor, viselus, visabo,
biskott, kakor. Några andra namn i detta sammanhang
 lyckas ej finnas.

Swärmningen: bisvarm; nu svärmar bi; de här into
värmt i år; bisvarm, nu svärmar bi, de ha inte
 svärmat i år. dåg into bra om de svärmar tré gångor,
 dåg för mör. de kän en höra när de ha svärmt
 första gången, dåg källa de: üt, üt, üt, säger den ens

visen, få, få, få säger den ännu då. de får vä då rolan hinner.
 Det är inte bra om de svärma tre gånger, det är för mycket. De kan
 man höra, när de ha svärmat första gången, då kalla de: ut, ut,
 ut, säger den ene visen, far, far, far säger den andre då. Det
 får vara då rolan skiner. Om hina vill flyga bort, passar
 man på att slänka vatten på dem med en kroat, något som
 skall föreställa regn och därigenom hindra hina: dänka
våten på hien så de ska stå så, dänka vatten på
hien så de skola sätta sig.

möderkuipa, moderkuipa. en jungfrusvärma, de är en svärma-
svärm, om en svärm svärmar ve midsommar o så svärmar
en månad efteråt om de är karga o står på så, då
de är en svärmasvärma. En jungfrusvärma, det är en svärma-
svärm. Om en svärm svärmar vid midsommar och så
svärmar en månad efteråt om de är karga och stå på
sig, då är det en svärmasvärma. de jik in yén, de kimer
yén en annan da. de jik in yén yén för visen vil
vel mto ut då, han vä vel klénar. de gingo in igen

Landsmålsarkivet Uppsala 2856:3
 Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA

SMÅL.

Frgl. 14

de komma igen en annan dag. De gingo in igen för visen
 ville väl inte ut då, han var väl klon. de se uts o solar,
de värmer snart, de äro ute och solar (utan att svärma),
 de värma snart. Om bina, sedan de efter svärmningen ha
 samlat sig: de ha sät sig, de ha satt sig. I vanliga fall
 sätter man en kupa över bier för att få in dem igen, men
 de kan va ilmariga, så en faor öra in dem med en träffe,
de kunna vara ilmariga, så man får öra in dem med en trä-
sked. Men kan smörja kupan med blommor eller honung
 för att få dem bier att stanna kvar. Att öra in bier i
 kupan igen eller på annat sätt få in dem kallas svärma
in bier, svärma in bier. När de ha värmt o sät
sig, då ska en svärma in dem. När de ha värmt och
 satt sig, då skall man svärma in dem. Att flytta bier
 från en kupa till en annan kallas driva om bier, Driva
 om bier. en tar en quist o lägger en linstråsa på o
så röker en dem innan en driver om dem, så blir
de så löyna o mjuka så en kan jera med dem här

Landsmålsarkivet, Uppsala 2856:3
 Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA
 SMÅL.

Frgl. 14

som helst. Man tar en just och lägger en linnetrasa iniförh
 tändlar eller på linnetrasan) och så röker man dom innan man
 driver om dom, så bli de så spaka och lugna, så man kan
 göra med dem hur som helst. Vid botten av bikupan brukar
 man täta med en trasa.

Binas arbete: bina drar, bina fötar, bina bygger, bien draga,
fota, bygga. i agusti månad, da ä räta hönnsoddräjet, de
sjns nog at nær jungblöman tär vé at de ä likars dräjet.
nær linen blömar, da sjns ju bien sag färlit där. de
räta dräjet de a jungfrudräjet, det rätta draget, det är jung-
frudraget. de ä köld i været sag bina har ingen væn,
sag de kan arbëta da. Det är kulet i været, så bien ha
ingen væn, så de kunna arbëta da. ä de en ræn sömar
sag ä de st därlit biaor, ä de en tör sömar, sag ä de st
göt biaor. är det en regnig sömmar, så är det ett gott
biar, är det en tör sömmar, så är det ett gott biar. här
ä göt om bi o sjns o drar fötningar. här är gott om bi och
sjns och draga fötningar. de tär han i jungen o sjns,

Landsmålsarkivet. Uppsala 2856:3
 Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA

SMÅL.

Frgl. 14

men hur de framställa de, ds ä inte gott o veta. Det tager
 han i jungen, men hur de framställa det (homing), det
 är inte gott att veta. nu a liön kruga, nu ha de bra
 drag, de ä i omng. de fuktar flustert en sön da, das
 de a kruga. Nu äo liön kruga, nu ha de bra drag, de äo
 i ordning. de fukta flustret en sådan dag, då de äo kruga.
Överniting. Det samhälle som avses för överniting
 kallas vinterläger, vinterläger. som kan en je söma söker,
 de fåge löv o häi saa de kan klära sig, se. nu hära drim
 en om dom o saa förar vi dom sön. i da ha ja drivet
 om tvåo künor o tolv fjilo söker ska de häi o ds ska
 kökas, et fjilo söker ska kökas fjünys munnitor o en
 tēge ätika. pa tolv fjilo ska et samhälle över-
 vintre. för, das rökads de häi dom, ds jords de mae
 väjst, de grävts en gröp i joran o saa sats de nēr
 en brägnana. de döpa en lintrasa i väjst o tände
 il pa dom, o saa sats de künan över o som föl de
 nēr o ds. Sedan kan man ge sonliga söker, de

Landsmålsarkivet. Uppsala 2856:3
 Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA
 SMÅL.

Frgl. 14

få lov att ha, så att de kunna klara sig, se. Nu bara driver vi om dem och så fodrar vi dem sedan. Idag har jag drivit om två kypor och tolv kilo socker skola de ha, och det skall kokas, ett kilo socker skall kokas i tjugo minuter och en tesked ättika. På tolv kilo skall ett samhälle övernatta. För, då rökade de ihjäl dem, det gjorde de med svavel, de grävde en grop i jorden och så satte de ned en brädpanna. De doppade en limmetrasa i svavel och tände eld på den (i brädpannan) och så satte de kypan över och sedan föllo de ned och dogo (blev). Viina sitta i valls, då ä nær då e kallt,
men om då blis varmt på vintern, då kommer de ut, men då e
ju inte bra för då faller de i snön. en ska ta en rusk o
skugga dem om de jälvor, de bästa ä o ta en gren o hänga mitt
för flustret så som vi kommer ut. Viina sitta i valls, det är
när det är kallt, men om det blis varmt på vintern, då kommer de ut, på, men det är ju inte bra, för då falla de i snön. Men skall taga en rusk och skugga dem, om det fjälvor, det bästa är att taga en gren och hänga mitt för flustret, så de inte kommer

Landsmålsarkivet, Uppsala 2856:3
Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA

SMÅL.

Frgl. 14

ut. Detta kallas sköga bion, skugga bion. solen sticker på
flüstert, solen sticker på flustret. bina rensar sig o då blir
gula bläckor på snön, som de rensar sig, bina rensa sig och
 då blir det gula bläckor på snön, som de rensa sig. Bögeltingar,
 de tar bun o täljokosar de knäpar på flüstert o när bina
kommer ut på tar de dem. Bögeltingar, de ta bion och talg-
 oxar, de knäpar på flustret och när bina komma ut så ta
 de dem. de kan få utsot, de e lika vett som när en
människa har ont i magen. De kunna få utsot, det är lika
 vett som när en människa har^{ont} i magen.

Skattning. en röker bion med en linstråsa i en putt, då
flyger de ut kullen, som o så sätter en pluggen ner o
botten up o sätter en annan kupa granäs o sen knäpar
en o då går de up i den löma kupan o sen skä en
föra dem helt o härligt. Man röker bion med en linmetrasa
 i en putt, då flyga de ut kullen sedan och så sätter man
 pluggen nedåt och botten uppåt och sätter en annan kupa
 orange och sedan knäpar man och då gå de upp i den

Landsmålsarkivet. Uppsala 2856:3
 Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA
 SMÅL.

Figl. 14

tomma kupan och sedan fodrar man dem helt och hållet. När den kupa, som bieu ha lämnat, tillverkas höningen. Innan man kände bruket att på detta sätt driva om bieu brukade man slakta, slakta eller röka ihjel, röka ihjel bieu (se ovan sid. 10!)

Man skiljer mellan skottkänning, skotthoming och gärkänning, skir-homing. vi värmer den jymmet o saog färar (den me en händuk. Vi värma den jymmet och så skisar man den med en handduk. Meddelaren själv lycktes inte ha så bra reda på behandlingen av homingen som hans hustru, men det fanns ingen möjlighet att ta upp något av det snabba tal, sommed hon beröror tillrägagångesättet. Tyvärr blev det aldrig tillfälle att grundligt utfråga henne.

Homingens användning. Man använder homing när en är sjuk, o en brer på bröd som grog smörgåsar, när man är sjuk, och man breder på bröd som på smörgåsar. Å någon förtjild, tar man varmt vatten, homing och konjak om man har. Man förvarar homingen i glaskurkar, helst i sådana med glasprop och ovagn. Homingen brukar bli lite grevning men den tar

ingen skada och blir inte sämre därav.

Tur med bin. En plats där bin trivas kallas biaställe, biställe.

Man anser ej att binas livsel beror på ägaren. Biaställe, dse
 där de trivas, här ha de trivats i alla tider. Biställe, det är
 där de trivas. Här ha de trivts i alla tider.

Landsmålsarkivet. Uppsala 2856:3
 Lars Danius. 1930. HÄLLEBERGA
 SMÅL.

Frgl. 14